

Statsvetenskapliga förbundet

Förbundsredaktör: Magnus Erlandsson

Att fånga folkets mening

av Magnus Erlandsson

Om opinionsmätningar inte lyckas med att mäta opinionen, är det då fel på mätningarna – eller opinionen?

Efter några misslyckade försök att förutsäga vem som blir USA:s nästa president, Storbritanniens vilja att stanna kvar i EU och Colombias önskan om fredsavtal med FARC, rycker nu opinionsmätningarnas tillskyndare ut till försvar. Mest sympatiska ursäkten är kanske att inga mätningar, hur rigoröst utförade de än må vara, ger grund för att med hundra procents säkerhet kunna säga vilket utfallet vid det kommande valet eller den stundande folkomröstningen blir. Opinionsmätningar leder fram till gissningar, om än kvalificerade, och det "förtjänar att understrykas att även det utfall som är mindre sannolikt kan inträffa".¹ Men därför bör möjligen alla opinionsundersökningar, likt cigarettpaketet, också märkas med ett slags hälsovarning, i fetstil:

Hög risk för felaktiga slutsatser på grund av mät- och metodproblem.

Problemen opinionsmätarna har att brottas med är kopplade till *bortfall* (man får inte tag i de väljare man vill nå, och när man väl fått fatt i dem, vill de inte svara), att de som ger

besked svarar med *lögn* om vad man kommer att lägga sin röst på (på pin kiv eller för att man skäms över sin preferens), eller att man sen *inte röstar alls* (med effekten att mätningen fångat den kanske felaktiga opinionen hos dem som inte röstar).

Om opinionsmätaren sedan gör sammanvägningar av flera olika opinionsmätningar i jakt på ett viktat medelvärde, finns förstås en risk att dessa fel förstärks. Och, om än lite tillspetsat, dessa tre systematiska metod- och mätfel är alla relaterade till det utsnitt av den totala population man undersöker: det är "fel" på dem som utgör urvalsunderlaget – som inte svarar, ljuger eller sen struntar i att rösta.

TÖRN FÖR KVANTITATIVA ANALYSER?

Grovt missvisande opinionsundersökningar ger vatten på kvarnen hos dem som redan innan var skeptiska till kvantitativa undersökningar och analyser. Vad med alla andra studier som bygger på enkäter med fasta svarsalternativ, där en distanserad forskare försöker fånga det gemensamma och genomsnittliga? Ge mig, säger hermeneutikern eller fenomenografen, en vecka för att djupintervjua och observera en enda väljare i Wisconsin och jag ska säga dig hur hela USA kommer att rösta! Med närhet till det man undersöker, och i det till synes säregna, unika eller avvikande, finns ibland förutsättningar för en förståelse också för de stora sammanhangen; kanske kan man också drista sig till att förutspå vad som kommer att hända.

1 Öhrvall, Richard, 2016. *Opinionsmätarnas problem – i USA och här hemma*, bloggpost, 22 november 2016, <https://politologerna.wordpress.com/2016/11/22/opinionsmatarnas-problem-i-usa-och-har-hemma>.

METODERS STYRKA OCH SVAGHET

Bäst är rimligen att kombinera olika metoder. Men en sund skepsis inför både korrelationer, resultat och prediktioner är förmodligen att föredra, vilken metod och vilka analysredskap vi än använt. Den där varningsrutan är nog klädsamt att vifta med lite då och då. Och när politiker eller deras utredare inte tycker att forskare ger dem stöd för de reformer de vill lansera, kan de alltid resonera så här:

”[D]et är vanligt att forskningsresultat kommer fram till att effekter av en åtgärd inte kan påvisas. Att effekter inte kan påvisas innebär dock inte att de inte kan finnas (...) det kan mycket väl finnas effekter, trots att de inte kan påvisas (...) på grund av brister i det empiriska underlaget eller i analysen”.²

Magnus Erlandsson är lektor i statsvetenskap och ledarskap vid Institutionen för skolutveckling och ledarskap, Malmö högskola.

E-post: magnus.erlandsson@mah.se

Arbetsgruppernas rapporter från Statsvetenskapliga förbundets årsmöte i Visby, 19–21 oktober 2016

POLITISK TEORI

Arbetsgruppen för politisk teori samlade detta år 16 deltagare, varav fyra var doktorander. De texter som diskuterades handlade bland annat om politisk korrekthet, demokrati, humor, nyliberalism, statsförstörelse i Norge under ockupationen, realism, legitimitet, värdegrund, korruption, representation och politik i yttre rymden. Seminariediskussionerna var på svenska, med några undantag, och upplevdes som konstruktiva, rättframma och givande. Den som eventuellt tvivlade blev påmind om den viktiga roll som Förbundets årsmöte kan spela för att upprätthålla en levande intellektuell miljö bland svenska statsvetare.

Johan Tralau & Sofia Näsström

POLITICAL PARTIES AND POLITICAL BEHAVIOUR

Detta år var Nicholas Aylott (Södertörn), Johanna Söderström (Uppsala) och Pär Zetterberg (Uppsala) ordförande för arbetsgruppen om politiskt beteende och partier. Gruppen samlade 18 personer (12 män och 6 kvinnor) och totalt behandlades 13 texter, med inriktning på både Sverige och andra länder, inklusive Uganda och Uruguay. Texterna rörde teman såsom politisk kunskap, deltagande och värderingar, vem som blir politiker samt partiers makt, utveckling och institutionella spelregler. Deltagarna var alltifrån nyantagna doktorander till professorer, verksamma i Sverige, Finland och Storbritannien. Arbetspråket för gruppen var engelska.

Johanna Söderström, Nicholas Aylott & Pär Zetterberg

GENUS OCH POLITIK – FRAMSTEG OCH MOTGÅNGAR

Intresset var stort för arbetsgruppen i genus och politik som i år organiserades av Christina Bergqvist, Elin Bjarnegård och Josefine Erikson, alla från Uppsala universitet. Övriga deltagare kom från Göteborgs universitet, Lunds universitet, Karlstad universitet samt Mitthögskolan och såväl professorer som doktorander deltog i gruppen. Totalt deltog 13 personer varav 3 män och 10 kvinnor. Tio papper av ganska olika karaktär presenterades och diskuterades. Bland dessa återfanns bokkapitel, nystartade projekt, avhandlingsdelar, samt artikelutkast.

Ämnesmässigt var spridningen god och inkluderade bland annat olika aspekter av jämställdhet i både den svenska riksdagen och i andra europeiska parlament, normer kring föräldraskap, mått på könsidentitet, samt innovationsforskning ur ett genusperspektiv. Även metodmässigt visade gruppen på bredd och såväl diskursiva angreppssätt som statistiska analyser fanns representerade.

2 SOU 2013:30. *Det tar tid – om effekter av skolpolitiska reformer*, s. 22. Delbetänkande av Utredningen om förbättrade resultat i grundskolan.